

Beeldtaal en karakter als spiegel van elkaar

Constance Campagne

Naast het begeleiden van schilderatelier Palet18, waarover ik in mijn vorige artikel in deze Mantra vertelde, heb ik een astrologische praktijk, waarin ik cliënten inzicht verschaf in het potentieel van hun karakter. Voorafgaande aan een consult vraag ik de cliënt een tekening te maken met zo min mogelijk inmenging van zijn of haar bewustzijn. Vervolgens analyseer ik de symbolen en kleuren, en die vertellen mij iets over zijn of haar persoonlijkheid. Het duiden van tekeningen is in die zin vergelijkbaar met het duiden van dromen. Ik heb namelijk ontdekt dat de beeldtaal in zo'n tekening belangrijke karaktertrekken weerspiegelt die tevens uit de horoscoop naar voren komen. Naast een karakterschets is de tekening een momentopname en geeft informatie over de psychologische ontwikkeling van de cliënt op dit moment. In dit artikel ga ik nader in op mijn werkwijze.

Een werkwijze ontstaan uit drie kennisgebieden

Mijn werkwijze om inzicht te krijgen in een karakter is voortgekomen uit verschillende gebieden. Ten eerste maak ik gebruik van mijn kennis van de universele beeldtaal van Arno Stern. Ten tweede baseer ik me op kennis over symboliek en de universele archetypen uit de jungiaanse psychologie, de mythologie en de Tarot. En ten derde koppel ik dat aan mijn

kennis over de universele energieën uit de astrologie.

HET EERSTE KENNISGEBIED: De universele beeldtaal van Arno Stern

Arno Stern heeft ontdekt dat alle mensen 75 universele oervormen en fenomenen in zich dragen. Dit zijn neutrale onderliggende basisfiguren, die in vele gedaanten verbeeld kunnen worden. De manier waarop een oervorm

verbeeld wordt, hangt af van iemands context. Zo kan elke oervorm – neem de stralenfiguur – abstract, maar ook figuratief (bijvoorbeeld een zonnetje) verbeeld worden. Bij Sterns schildermethode wordt het werk achteraf niet beoordeeld op kunstcriteria, en ook niet psychologisch geëvalueerd.¹ Als er in Palet18 op deze manier geschilderd wordt, onthoud ik mij van enig oordeel of commentaar, omdat dit juist de kracht van deze methode is. Toch observeer ik in stilte wat er gemaakt wordt. In mijn consulten maak ik wél gebruik van de psychologische beoordeling van beelden in een tekening. Ik wil hier expliciet vermelden dat Stern niets wil weten van psychologische interpretaties van de oervormen of enig vergelijk met de archetypen van Jung.² Wat mij betreft kunnen Sterns schildermethode en het duiden van tekeningen naast elkaar bestaan en hebben ze elk hun eigen waarde.

HET TWEEDE KENNISGEBIED:

De universele archetypen van Carl Jung

Volgens Jung spreekt het onbewuste tot ons in beelden die voortkomen uit de archetypen (bijvoorbeeld het archetype van de Moeder). Deze liggen in de diepere collectieve laag van onze psyche, die Jung het Collectief Onbewuste noemt, de laag die wij allen met elkaar gemeen hebben en waarin alle informatie besloten ligt. Die beelden doen zich onder andere voor in dromen, fantasieën, imaginaties, sprookjes en mythen. Ook in spontane tekeningen kun je toegang krijgen tot dit eigen diepe vermogen tot het vormen van beelden. Net als Sterns oervormen dringen de archetypen zich dus op vanuit het onbewuste en treden in ieder mens op als universele vormen van begrijpen. Een archetype is in beginsel neutraal en een nog niet manifeste onderliggende dynamiek om jezelf en de wereld te begrijpen middels symbolen. Zodra het archetype geactiveerd wordt en de grens met het

bewustzijn passeert, wordt het wél manifest. Je kunt een archetype vergelijken met de 'blauwdruk' in bijvoorbeeld een korenbloemzaadje. Het onderliggende energetische patroon is onzichtbaar al aanwezig en bepaalt dat er een korenbloem uit zal groeien en geen klaproos. Maar hóe de korenbloem zich precies uit het zaadje gaat ontwikkelen, hangt af van vele factoren, zoals de grond, het klimaat, voedingsstoffen en verzorging. Het energetische grondpatroon is de aanleg, ook wel *nature* genoemd; het is het potentieel dat in het korenbloemzaadje besloten ligt. De omgevingsfactoren bepalen de context, ook wel *nurture* genoemd; die bepalen mede welke korenbloem er daadwerkelijk uit het zaadje gaat groeien. Bij het voorbeeld van het archetype van de Moeder is het dus afhankelijk van de persoon of dit op zich neutrale archetype tot uiting komt in een beeld van de heks of de lieve zorgzame moeder!³

HET DERDE KENNISGEBIED:

De archetypische betekenis van de horoscoop.

In de astrologie hebben de planeten een archetypische grondslag en betekenis en zij vertegenwoordigen algemeen menselijke neutrale energieën. Het zijn oerbehoefden en oerdrijven. Een horoscoop is vergelijkbaar met de *blauwdruk* van het korenbloemzaadje: het is een energetisch grondpatroon waarin het potentieel van een karakter besloten ligt. Een horoscoop geeft informatie over de vele facetten van iemands persoonlijkheid in aanleg, ook wel zijn *nature*. Hoe de persoon in kwestie deze facetten van zijn karakter vormgeeft hangt af van zijn context, de vele omgevingsfactoren en de voeding die hij daar uit krijgt, ook wel *nurture*. En natuurlijk van de keuzes die hij heeft gemaakt. Als astroloog kan ik de potentiële aanleg zien, maar niet óf en hóe deze persoon de verschillende facetten van zijn

persoonlijkheid heeft vormgegeven.⁴ De tekening geeft mij daar wél informatie over.

De koppeling tussen deze drie gebieden

Voor eigen onderzoek beschik ik over een digitaal archief met duizenden schilderijen, gecategoriseerd per persoon en per oervorm. Van veel mensen heb ik de horoscoop, en die leg ik naast hun werk. Ik heb in de laatste elf jaar geconstateerd dat de ene persoon een duidelijke, soms tijdelijke, voorkeur heeft voor bepaalde kleuren, figuren of oervormen. Zo schilderde een jongen elke keer weer graatfiguren, en dat deed me denken aan het archetype van structuur en 'psychologische ruggesgraat', astrologisch weerspiegeld in de planeet Saturnus. Ik keek dan in zijn horoscoop en zag dat hij inderdaad een sterk Saturnus-thema had. Of ik zag dat een vrouw veel zeegroen gebruikte in haar werk, en dat deed me denken aan de kleur van water, dat archetypisch voor de wereld van het gevoel staat. In haar horoscoop bleek dit weerspiegeld door een sterk waterthema. Ik koppel dus eigenlijk twee symbolische talen aan elkaar: de duiding van de tekening koppel ik aan de duiding van de horoscoop. En zo zag ik steeds meer verbanden tussen de universele oervormen met de universele archetypen, die gezamenlijk verband houden met de universele drijfveren van de planeten. Sommige verbanden lagen voor de hand en waren duidelijk te zien, andere wat moeilijker. Mijn inzicht hierin groeit nog steeds. Aan de hand van de voorbeelden hierna zal ik een aantal van die verbanden laten zien.

Om het voor de astrologische leek goed leesbaar te houden, beperk ik het astrologische gedeelte van mijn werkwijze in dit artikel tot een minimum.

Hoe ga ik te werk?

Ik stel mijzelf de volgende vragen:

1. Wat vertelt de horoscoop over het karakter in aanleg?

Is er een facet van zijn of haar persoonlijkheid dat eruitspringt (het astrologische thema)? Of tijdelijk eruitspringt?

♦ Wat vertelt de tekening over hoe het karakter vorm krijgt?

Weerspiegelen symboliek en/of kleurgebruik het betreffende facet van zijn persoonlijkheid (het astrologische thema)? Zo ja, hoe is dit vormgegeven?

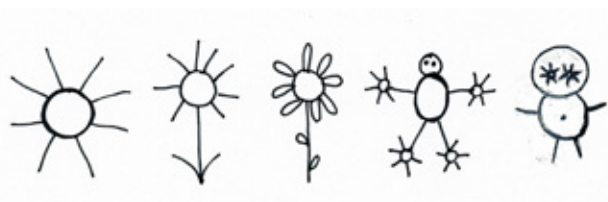
♦ Of zo nee, waarom niet?

2. Wat weet ik nu?

In de tekening kan ik zien óf de betreffende potentiële karaktertrek daadwerkelijk manifest is geworden op het papier en hoé deze in een beeld tot leven is gekomen. Hiermee kan ik in het consult verder.

VOORBEELD 1 – Een zesjarig meisje: Zonnekracht en vuurenergie

1. Arno Sterns oervorm de stralenfiguur, schematisch afgebeeld in diverse varianten: een kern van waar licht uitstraalt.

1. Wat vertelt de horoscoop?

Bij dit meisje (haar moeder is bij mij op consult geweest) komt de Zonne-energie sterk naar voren. In psychologisch opzicht belichaamt Zonne-energie de essentie van ons wezen hier op aarde. De Zon is de archetypische behoefte aan zelfverwerkelijking en symboliseert het uitstralen van levenslicht, warmte en vitaliteit.

Boven:

2. Tekening gemaakt door een 6-jarig meisje.

Links:

3. De Zon in de Tarot van Rider Waite; zonnesymboliek in zon, de zonnebloemen en bloemenkrans om het hoofd, en natuurlijk de geeloranje kleuren.

2. Wat vertelt de tekening?

Er is opvallend veel Zonnesymboliek te zien: Er is een stralenfiguur in de vorm van een zonnetje in de typische zonnekleur geel. Opvallend zijn de straloogjes met de lange wimpers van de twee poppetjes, dit zijn varianten van de stralenfiguur. Deze oogjes komen vaker voor in kindertekeningen, maar zijn redelijk zeldzaam. We zien handjes in een andere variant van de stralenfiguur, namelijk als bloemetjes, en een bloemetje op de grond. Bij een bloem 'stralen' de blaadjes ook vanuit het hart van de bloem!

4. *Zonnesymboliek in een figuur die het midden houdt tussen een zon en een leeuw!*

Er zijn nog andere archetypische beelden die bij Zonnekracht passen. Ten eerste zijn er hartjes in de rode kleur van hartstocht. Het hart is een omvangrijk symbool⁵ en het symboliseert de centrale bron van waaruit sturende krachten uitstralen. Het is de spil van het lichaam, net zoals de zon dat van het universum is, de koning dat van zijn rijk is en de leeuw dat van het dierenrijk is. Wat hart, zon, koning en leeuw gemeen hebben is hun centrale functie en betekenis. Andere begrippen die daar op voortborduren zijn zelfexpressie, zelfvertrouwen, levenskracht, vitaliteit, moed en passie.

5. *Het Bloedend Hart (Lam Gods), anoniem, 19e eeuw, Mexico.*

Ten tweede zijn er twee kronen. De kroon staat symbool als deel voor het geheel, en staat dus symbool voor de Koning.⁶ Zoals we bij het hart al zagen, is de koning op zijn manier de centrale spil binnen het geheel en de kroon (en koning) is dus ook een symbool van Zonnekracht.

Aanvullend heeft zij een vuurthema in haar horoscoop en opvallend is dat vrijwel de gehele tekening in warme kleuren getekend is. Vuurkleuren zijn geel, goud, oranje en rood en drukken vitaliteit en levenslicht uit. Eén poppetje heeft een knaloranje gezicht, daar waar de meeste kinderen gezichten beige, roze of geen kleur (zoals bij het andere poppetje) geven. De kroontjes zijn als enige in andere kleuren getekend dan de rest. Bovendien heeft zij haar naam op de tekening gezet: iets wat ik vaker zie bij mensen die sterk van zichzelf uitgaan, zij benadrukken als het ware hun aanwezig door de uitdrukking van de naam op het papier.

3. Wat weet ik nu?

De behoefte om centraal te staan en gezien te worden, die zo duidelijk in aanleg bij dit meisje aanwezig is (Zon-thema), wordt weerspiegeld in de tekening. Het thema zelfverwerkelijking zien we terug in de bijpassende beeldtaal en vuurkleuren. De innerlijke behoefte aan de manifestatie van Zonnekracht is dus manifest geworden op het papier en dat zegt mij dat dit potentiële facet van haar persoonlijkheid ook daadwerkelijk vorm krijgt. Omdat er véél Zonnesymbolen en vuurkleuren zijn, vermoed ik dat er sprake is van enige overcompensatie of overdrijving op dit gebied. Het is waarschijnlijk een pittig meisje met een grote levenslust en een groot hart. Zij kan graag in het middelpunt van de belangstelling of op het podium willen staan en deelt het liefst zelf de lakens uit. Minpunt kan zijn dat zij in het contact met anderen soms bazig kan zijn of teveel de aandacht kan opeisen. Zij kan, misschien onbedoeld, teveel van zichzelf uitgaan en de ander met haar enthousiaste levenslust te weinig ruimte laten. Toch heeft zij haar poppetjes ‘gekroond’ met andere kleuren, zwart en grijs, bedeesde en sobere kleuren. Dit kan duiden op het feit dat zij zich minder zelfverzekerd voelt dan de omgeving misschien denkt. De ene keer is zij misschien vol zelfvertrouwen en de andere keer niet. De combinatie zwart-wit-rood duidt bovendien op enige behoedzaamheid en de kat uit de boom willen kijken. Zie hieronder bij vrouw A.

VOORBEELD 2 – Een zesjarig meisje: assertiviteit

In haar horoscoop is ook een Marsthema. Mars staat voor de archetypische oerbehoefte tot zelfbehoud in ieder mens, om zijn energie te bundelen en te focussen, om voor zichzelf op te komen en zich te verdedigen. Mars heeft een rode gloed en wordt ook wel de rode planeet genoemd.

In haar tekening (zie tekening 2 op blz. xx) zien we Marssymboliek terug in de driehoekige punten in de vorm kroontjes en van kantelen op het dak. Dit is opvallend want kantelen zie ik meestal als vierkantjes. Hier zijn het puntjes die mij aan spitse tandjes doen denken. Eenpuntige en rechte lijnige figuren symboliseren archetypisch eenpuntige en rechte lijnige mannelijke energie. Ze duiden op focus, recht op je doel afgaan, geldingsdrang, snelheid, impulsiviteit en assertiviteit. Verder zien we de typische Marskleur rood, een vurige kleur die past bij actie, daadkracht, verovering en passie.

Wat weet ik nu?

Ook het thema van assertiviteit (Mars) wordt weerspiegeld in de tekening. De drijfveer tot zelfbehoud zien we terug in de bijpassende puntige vormen en rode kleur. Ik weet nu dat dit facet van haar persoonlijkheid ook daadwerkelijk vorm krijgt en dit versterkt het zonnethema: het is een érg pittig meisje, dat een grote ambitie en geldingsdrang kan laten zien. Het kan een druk kind zijn dat af en toe niet goed weet waarop ze haar energie moet richten. In negatieve zin kan dit tot uiting komen in plotselinge driftbuien. Ze zal misschien stevig van zich afbijten en af en toe ongewild wat bits overkomen. In positieve zin is het een kind dat al jong kan weten wat het wil en waar het voor wil gaan en dat ook doet met een grote passie en inzet.

VOORBEELD 3 – Vrouw A:

De archetypische behoefte aan structuur

We gaan nu aan de hand van voorbeelden kijken naar een andere facet van de persoonlijkheid, namelijk de archetypische behoefte aan structuur.

6. Rechts: Arno Sterns oervorm: de graatfiguren, schematisch afgebeeld in diverse varianten: Een geraamte dat structuur biedt.

7. Onder: Vrouw A: We zien een ladderfiguur in de vorm van een brug en een graatfiguur in de vorm van een poort.

1. Wat vertelt de horoscoop van vrouw A?

In aanleg is er sprake van een sterk Saturnus-thema dat uitwerkt op het gebied van beroep en werk en de dagelijkse verplichtingen en taken die daarbij komen kijken. In psychologisch opzicht weerspiegelt Saturnus de archetypische behoefte aan structuur, duidelijkheid, beperking en afbakening. Hij symboliseert

daarmee in ieder mens de eigen ruggegraat, verantwoordelijkheid en plichtbesef.

2. Wat vertelt de tekening?

Ik zie Saturnussymboliek terug in een ladderfiguur in de vorm van de brug en een graatfiguur in de poort, die er wat mij betreft behoorlijk uitspringen. Graat-, kam- en ladderfiguren zijn

varianten van één groep van Sterns oervormen. Ik heb deze figuren in alle mogelijke kleuren gezien. Maar vaak komen ze voor in sobere tinten zoals grijs, bruin en zwart, zoals hier ook het geval is. Deze kleuren, die vrij saai zijn, horen bij de beperkende Saturnusenergie als aanbren-ger van kaders en regels en van dat wat nu eenmaal moet.

Rechts:
8. *De menselijke
wervelkolom,
de ruggegraat.*

Uiterst rechts:
9. *Oervorm van
de graatfiguur.*

VOORBEELD 4 – Vrouw A: ***De archetypische drijfveer tot intensiteit en transformatie***

Omdat de combinatie van zwart-wit in de tekening van vrouw A zoveel voorkomt – het hele kasteel inclusief brug en poort zijn zwart op een witte achtergrond – maak ik hier even een zijstapje naar een andere archetypische energie. Op het moment dat vrouw A de tekening maakt, springt het bovenstaande saturnale thema er extra uit, o.a. door de planeet Pluto ‘die vanuit de hemel zijn licht erop laat schijnen’. De combinatie zwart-wit en zwart-wit-rood associeer ik met het idee van ‘alles-of-niets’ en ‘erop of eronder’, en in mijn praktijk heb ik vaak gezien dat zwart-wit plutonische energie weerspiegelt. Pluto (in het Grieks Hades) is de god van de onderwereld. Hij heerst over het bereik van Leven en Dood

en de overgang daartussen en draagt de kap van onzichtbaarheid. Plutonische energie symboliseert het archetype van het donkere en verborgene. Het zwart verbeeldt de dood, het duister en de schaduwkanten en het wit verbeeldt het leven, het licht en de onschuld. Wanneer Pluto in de horoscoop een planeet ‘aanraakt’, intensiveert hij karaktertrekken of situaties en vraagt hij om reflectie en transformatie.

Ook in de horoscoop van het 6-jarige meisje en van vrouw B is er sprake van een plutonisch thema, hier weerspiegeld in de combinatie zwart-wit met rood. Zie afbeelding 10 en 11 bovenaan de volgende bladzijde.

Conclusie Vrouw A – beide drijfveren (structuur en transformatie) samen

Wat weet ik nu? Vrouw A heeft in aanleg behoefte aan structuur, duidelijkheid en regels op werkgebied, en zij heeft daar ook de

10. en 11. Plutonisch thema: links bij meisje van 6 jaar, rechts bij vrouw B.

instrumenten voor. In de tekening zie ik dat zij ook daadwerkelijk deze verantwoordelijkheid draagt naar buiten toe, want de brug en de poort naar buiten toe laten dit zien. Zij neemt verplichtingen op zich en heeft een zekere ernst in haar dagelijkse taken en de uitvoering ervan.

Maar de brug springt er behoorlijk uit; is hier misschien meer aan de hand?

Vrouw A bevindt zich in een fase waarin haar eigen 'psychologische ruggegraat' getest wordt. Het thema zelfstandigheid in de buitenwereld, zowel in het persoonlijke contact als het beroepsmatige contact speelt nu extra op. Hoe standvastig is haar houding wanneer zij van buitenaf een duw krijgt? Krijgt zij nieuwe verantwoordelijkheden en verplichtingen op haar bord? Ervaart ze druk vanuit de buitenwereld en zo ja, gaat zij daar bijna aan onderdoor? Situaties en omstandigheden van buitenaf kunnen haar voor moeilijke keuzes stellen, maar ook van binnenuit kan zij een grotere zwaarte ervaren. Het kan zijn dat zij haar taken en verplichtingen drastisch herzien en dat

ze schoon schip wil of moet maken. In deze transformatiefase wordt van haar verlangd de structuur van haar leven onder ogen te zien en de onderste steen boven te halen. Indien nodig zal zij overbodige patronen en oude zaken los moeten laten, zodat zij met een schone lei kan beginnen. In het consult toets ik deze bevindingen.

VOORBEELD 5 – tekening van vrouw B:
Soms worden potentiële karaktertrekken uit de horoscoop niet weerspiegeld in de tekening

Zie tekening + uitsnede rechts, afb. 12. en 13.

-
- 12. Vrouw B: kroon en stralenkransen versterken de Zonnekracht.
 - 13. Vrouw B: geen graatfiguren, (de zigzaglijnen zijn wat mij betreft geen graatfiguren).
-

Het laatste voorbeeld is van vrouw B, die een vergelijkbaar **Saturnus-thema in de horoscoop** heeft als vrouw A. Daarnaast heeft zij ook een sterk vuurthema en Zon-thema.

In haar tekening zie ik geen enkel corresponderend beeld van de graatfigurengroep. De zwarte zigzaglijnen zijn in mijn optiek geen graatfiguren. Soms constateer ik dat er symbolen of kleuren, die ik van te voren op grond van de karakteranalyse wel verwacht had, niet voorkomen in de tekening. Juist de afwezigheid valt me dan op en dat geeft mij óók waardevolle informatie. Dan is namelijk de vraag: Wordt dit facet van haar persoonlijkheid geblokkeerd door iets? Is deze karaktertrek ondergesneeuwd geraakt door een andere, sterker ontwikkelde karaktertrek? Waarom wordt dat wat er in *nature* ligt, niet ondersteund door *nurture*?

We zien in haar tekening wél veel Zonnesymboliek en vuurkleuren. Naast de grote stralende zon, zien we figuren met een kroon en een extra stralenkrans om de figuren heen. Alles in geel. Deze tekening laat goed zien dat de kroon in symboliek lijkt op die van de stralenfiguur. De extra stralenkrans zie ik in mijn

praktijk vaker en is een extra benadrukking van het Zonnethema.

Wat weet ik nu? Uit haar horoscoop weet ik dat ze in aanleg behoefte aan structuur heeft in haar leven, en in potentie verantwoordelijkheidsgevoel bezit. Maar de kans is groot dat dit facet van haar persoonlijkheid tot op heden nog te weinig 'uit de verf' is gekomen. Ik weet ook dat haar vermogen en behoefte om als een stralend middelpunt er te mogen zijn, waarschijnlijk niet gebukt gaat onder een strenge innerlijke criticus en een overdreven verantwoordelijkheidsgevoel. In ieder geval vormen deze vragen een goed uitgangspunt voor in het consult.

Beeldtaal en karakter als spiegel van elkaar

Met deze voorbeelden heb ik een greep gedaan uit de vele verbanden die ik in de loop der tijd vanuit eigen ervaring in mijn atelier en praktijk heb gezien. En aan de hand ervan heb ik willen aantonen dat beelden informatie kunnen geven over iemands persoonlijkheid en zijn psychologische toestand. Beeldtaal en karakter weerspiegelen elkaar.

Voetnoten

- 1 Arno Stern, *Wie man Kinderbilder nicht betrachten soll*. ZS Verlag Zabert Sandmann GmbH, 2015, blz. 31 e.v.
- Arno Stern, *Der Malort*. Daimon Verlag, Auflage 2003, blz. 55 e.v.
- Arno Stern & Peter Lindbergh, *Heureux comme un enfant qui peint*. Édition du Rocher, 2005, blz. 147 e.v.
- Arno Stern, *Le jeu de peindre*. Actes Sud 2011, o.a. blz. 95 e.v.
- 2 Arno Stern heeft mij dat persoonlijk verteld in 2012 bij een bezoek aan Nederland. Ik vroeg hem of hij verbanden zag tussen zijn oervormen uit de Formulatie en de archetypen van Jung. Hij zei resoluut dat het iets anders was. Helaas heb ik toen niet doorgevraagd ...
- 3 Jolande Jacobi, *De psychologie van C.G. Jung*. Uitg. Lemniscaat, Rotterdam, 2004, 4e druk, blz. 61 e.v.
- Drs. Karen Hamaker, *Psyche en astrologisch symbool*. Schors, Amsterdam 1978, o.a. blz. 3
- 4 Drs. Karen Hamaker, *Wezen en Werking van Planeten*. Uitgeverij Schors, Amsterdam 1980, o.a. blz. 5, 25, 31.
- Drs. Karen Hamaker, *Psyche en astrologisch symbool*. Schors, Amsterdam 1978, o.a. blz. 8
- 5 Ami Ronnberg en Kathleen Martin, *Het boek der Symbolen, Beschouwingen over archetypische beelden*. Uitg. Taschen GmbH, Keulen, 2011. p. 392–395.
- 6 idem, *Het boek der Symbolen, Beschouwingen over archetypische beelden*. Uitg. Taschen GmbH, Keulen, 2011, p. 540–541.

Boeddhabeelden werden als afgodsbeelden gezien en met springstof door de Talibaan vernietigd.